

cve

Center mot
våldsbejakande
extremism

Domar om vård enligt LVU, i ärenden med koppling till våldsbejakande extremism

PM

Domar om vård enligt LVU, i ärenden med koppling till våldsbejakande extremism

Center mot våldsbejakande extremism (CVE) har efter önskemål från kommuner i landet tittat närmare på ansökningar om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), i ärenden där det funnits kopplingar till våldsbejakande extremism.¹

Sammanfattning

CVE har gått igenom ansökningar om vård enligt LVU, i ärenden med kopplingar till våldsbejakande extremism. Genomgången har visat att flest ansökningar om vård handlat om *socialt nedbrytande beteende* (enligt 3 § LVU). Några enstaka berör ansökningar om vård med anledning av *missförhållanden i hemmet och brister i omsorgen* (enligt 2 § LVU).

Utifrån de domar CVE tagit del av kan konstateras att unga personer med ett våldsbejakande beteende kan omhändertaras och få vård enligt LVU om de har ett socialt nedbrytande beteende, i den mening som avses i 3 § LVU.

I de fall barnen har omhändertagits på grund av brister i omsorgen har det främst berott på andra brister än att barnen vuxit upp i en våldsbejakande extremistisk miljö.

Beslut i sådana ärenden fattas av **förvaltningsrätten**, efter ansökan av kommunens socialnämnd. Förvaltningsrättens beslut kan överklagas till **kammarrätten** och därefter till Högsta förvaltningsdomstolen.

Till dig som arbetar inom kommunen

Detta dokument vänder sig till dig som arbetar i en kommun, och syftar till att ge en översiktlig bild av de faktorer som har haft betydelse för domslut gällande vård enligt LVU, i fall där det funnits kopplingar till våldsbejakande extremism. Dokumentet rör dock endast domar i underinstans, som inte är prejudicerande såsom en dom från Högsta förvaltningsdomstolen. Det utgörs huvudsakligen av en förteckning över ett tiotal domar, som illustrerande exempel från perioden 2012–2020. Presentationen är inte heltäckande, men innehåller såväl domar där ansökan bifallits som domar där den avslagits.

Vad ses som ett socialt nedbrytande beteende enligt LVU?

Med socialt nedbrytande beteende menas i 3 § LVU att den unge beter sig på ett sätt som avviker från samhällets grundläggande normer och som innebär en påtaglig risk för den unges hälsa eller utveckling. Som exempel på sådant beteende

¹ För att få fram LVU-domar med koppling till våldsbejakande extremism har sökningar gjorts med relevanta sökord i den juridiska informationstjänsten JUNO.

anges att begå något eller några enstaka allvarliga brott, utan att det för den skull rör sig om brottslig verksamhet. Det kan också vara fråga om att personen prostituerar sig, uppträder på sexklubb eller vistas i en missbruksmiljö (prop. 1989/90:28 s. 66–67 och s. 109).

Lagrum: 3 § LVU

”Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.”

Vad ses som brister i omsorgen enligt LVU?

Med brister i omsorgen avses situationer då barnet inte får tillräcklig omvårdnad i sitt hem eller utsätts för en behandling som innebär fara

för den psykiska eller fysiska hälsan, eller den sociala utvecklingen. När det gäller brister i omsorgen som beror på problem hos föräldrar är det följderna som problemen för med sig för barnet, och inte problemen hos föräldrarna i sig, som är det väsentliga när socialnämnden ska bedöma om förutsättningar för LVU-vård är uppfyllda (prop. 1989/90:28 s. 65 och 107 - 108).

Lagrum: 2 § LVU

”Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.”

Övergripande slutsatser

Genomgången av domar har visat att flest ansökningar om vård handlat om *socialt nedbrytande beteende* (enligt 3 § LVU). Enstaka domar berör ansökningar om vård med anledning av *missförhållanden i hemmet och brister i omsorgen* (enligt 2 § LVU).

Utifrån de domar som vi tagit del av går det att konstatera att unga personer med ett våldsbejakande beteende kan omhändertas och få vård enligt LVU om de har ett socialt nedbrytande beteende, i den mening som avses i 3 § LVU. I de fall barnen har omhändertagits på grund av brister i omsorgen har det inte främst berott på just den våldsbejakande extremistiska miljön, utan på andra brister i omsorgen.

Ett urval domar som illustrerande exempel

De domar som tas upp här nedan gäller fall där kopplingar finns till våldsbejakande högerextremism och våldsbejakande islamism. Ingen av domarna i genomgången har handlat om våldsbejakande vänsterextremism.

Domar där rätten bifallit ansökan om vård enligt 2 § LVU

I några ansökningar om vård har det förekommit psykisk och fysisk misshandel samt brister i omsorgen enligt 2 § LVU, med koppling till våldsbejakande extremism. I de fall barnen har omhändertagits har det främst varit på grund av andra brister i barnens hemförhållanden än brister i hemmiljön som är kopplade till den våldsbejakande extremistiska miljön.

- ***Kammarrätten i Göteborg, mål nr 2399-19***

Socialnämnden ansökte om vård av tre barn i åldern 1–8 år med stöd av 1 § och 2 § LVU. Nämnden gjorde gällande att barnen i hemmet hade utsatts för fysisk och psykisk misshandel. Vidare uppgav nämnden att vårdnadshavarna hade en ideologisk övertygelse och livsåskådning som utgjorde ett missförhållande i hemmet.

Förvaltningsrätten biföll ansökan om vård enligt 2 § LVU, eftersom det förekommit fysiskt och psykiskt våld i hemmet. Vad gällde vårdnadshavarnas ideologiska uppfattningar fanns dock inga konkreta uppgifter i utredningen som kunde kopplas till brister i barnens hemförhållanden.

Kammarrätten avslag överklagandet. De uppgifter om livsåskådning och ideologisk övertygelse som hade lämnats till nämnden från en annan myndighet ansågs vara av allvarligt slag. Kammarrätten menade att det var sannolikt att fadern hade en sådan livsåskådning och övertygelse som påstods. Detta förhållande var dock i sig inte grund för vård av hans barn enligt LVU, utan skulle ha varit av betydelse för bedömningen endast om det hade påverkat barnen negativt. Det fanns enligt kammarrätten omständigheter som talade för att detta förhållande hade satt sin prägel på barnens hemmiljö på ett olämpligt sätt och varit en orsak till det våld som förekommit. Utredningen var dock inte tillräcklig för att slå fast att så varit fallet. Enligt domstolen fanns det dock sammantaget en påtaglig risk för att barnens hälsa och utveckling skadas till följd av fysiskt och psykiskt våld.

- ***Kammarrätten i Sundsvall mål nr 2082-19 samt Kammarrätten i Sundsvall mål nr 520-20***

Socialnämnden ansökte om vård av två barn i åldrarna 13 och 17 år, med stöd av 1 § och 2 § LVU. Nämnden anförde att föräldrarna har brustit i omsorgen om barnen utifrån att hemmet utgjorde en sanitär olägenhet, att fadern tagits i förvar enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll samt att Migrationsverket hade beslutat att han skulle utvisas enligt denna lag med anledning av att han bedömts vara en fara för rikets säkerhet. Vidare fanns oro för barnens uppväxtmiljö i en hederskontext samt moderns sjukdomstillstånd och bristande förmåga och ork att ta ansvar för barnen.

Förvaltningsrätten fann att föräldrarna hade brustit i omsorgen om barnen i den mening som avses i 2 § LVU främst mot bakgrund av de grava missförhållanden som förekommit i familjens bostad men även med beaktande av att det framkommit indikationer på att det i familjen fanns inslag av hederskultur. Förvaltningsrätten biföll därmed nämndens ansökningar om vård, vilket överklagades av familjemedlemmarna.

Kammarrätten beslutade i oktober 2019 att avslå familjemedlemmarnas överklaganden. Kammarrätten uttalade bland annat att det framgick mycket allvarliga missförhållanden i barnens hemmiljö, och att de pågått under en längre tid.

I december 2019 beslutade socialnämndens ordförande efter ny information från Säkerhetspolisen att omplacera barnen, från hemmet till ett familjehem, med stöd av 11 § LVU. Vårdnadshavarna överklagade därefter omplaceringsbeslutet till Förvaltningsrätten i Umeå.

Socialnämnden anförde att skälet till beslutet om omplacering var kompletterande information i orosanmälan från Säkerhetspolisen gällande risken för barnen att växa upp med en far som hade en stark koppling till våldsbejakande extremism och att det förelåg risk för radikaliserings samt att fadern hade en ledande roll inom

den våldsbejakande extremistiska miljön där familjen bodde. Vidare ansåg nämnden att familjemedlemmarna förminskade de problem som identifierats och som ansågs som mycket allvarliga omsorgsbrister.

Förvaltningsrätten fann vid en sammantagen bedömning av vad som framkommit att en fortsatt placering i hemmet inte kunde anses vara bäst ägnat att främja vården av barnen och avslog överklagandena.

Domen överklagades till kammarrätten, som inte fann skäl att göra en annan bedömning än förvaltningsrätten och därmed avslog överklagandena.

- ***Kammarrätten i Stockholm, mål nr 4707-12***

Socialnämnden ansökte om vård av en 16-årig pojke, med stöd av 2 § och 3 § LVU. Han deltog inte i skolundervisning, vistades i en kriminell miljö och umgicks med kriminellt belastade personer, som enligt uppgift från polisen stod för en våldsbejakande tolkning av islam. Därtill hade han gripits för en illegal inresa i ett land i Mellanöstern.

Förvaltningsrätten biföll nämndens ansökan om vård (med stöd av både 2 § och 3 § LVU) med hänvisning till att pojkens förehavanden var en följd av omsorgsbrister samt ett socialt nedbrytande beteende.

Kammarrätten ändrade förvaltningsrättens dom, så att beslutet om vård med stöd av 3 § upphävdes. Kammarrätten delade dock förvaltningsrättens bedömning att pojken befunnit sig i en riskfylld miljö och att hans vårdnadshavare brustit i omsorgen om honom på ett sätt som motiverade vård med stöd av 2 § LVU.

Domar där rätten bifallit ansökan om vård enligt 3 § LVU

- ***Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr 9863-17***

Socialnämnden ansökte om vård av en 15-årig pojke, med stöd av 1 § och 3 § LVU. Pojken isolerade sig men hade också ett utåtagerande beteende som präglades av våldsbenägenhet och svåra konflikter. Grunden till detta beteende bedömdes delvis vara hans starka politiska åskådning och stora intresse för nationalsocialismen.

Förvaltningsrätten fann att förutsättningarna för vård enligt 3 § LVU var uppfyllda, och socialnämndens ansökan bifölls.

- ***Förvaltningsrätten i Karlstad, mål nr 4546-16***

Socialnämnden ansökte om vård av en 13-årig pojke, med stöd av 1 §, 2 § och 3 § LVU. Nämnden hade de senaste åren mottagit ett antal orosanmälningar, utifrån pojken beteende och hemförhållanden. Enligt nämndens utredning hade han nazistiska värderingar och på grund av dessa sökte han sig till grupper där han riskerade att bli indragen i riskfyllda miljöer. Vidare uppgav nämnden att pojken hade ett våldsamt och hotfullt beteende och att han hade uttalat hot med kopplingar till högerextremism.

Förvaltningsrätten fann att det förelåg brister i omsorgen av pojken, vilket medförde att förutsättningarna att bereda honom vård enligt LVU var uppfyllda. Därtill fann domstolen att pojken beteende var att betrakta som socialt nedbrytande och att han utsatte sig för påtaglig risk att skadas, vilket även det utgjorde skäl till vård enligt LVU. Socialnämndens ansökan om vård bifölls.

- ***Förvaltningsrätten i Karlstad, mål nr 4054-16***

Socialnämnden ansökte om vård av en 17-årig pojke, med stöd av 1 § och 3 § LVU. Enligt nämndens utredning hade pojken uppvisat ett aggressivt beteende på de HVB-hem där han bott. Han hade bland annat varit inblandad i flera bråk, slagit sönder delar av inredningen på boendet och slagits med en järnljusstake. Därtill uppger nämnden att pojken hade uppträtt hotfullt mot andra medboende och personal, genom att han försökt tända eld på HVB-hemmet och på en person ur personalen, misshandlat personal samt väckt en av de medboende med en kniv i handen. Efter att pojken under en tid uttryckt att han inte ville vara kvar i Sverige avvek han från HVB-hemmet och återkom en månad senare. Pojken själv bestred påståenden om att han bl.a. skulle ha uttalat att han ville strida för IS och att han hade den typen av sympatier.

Förvaltningsrätten biföll nämndens ansökan om vård. Detta mot bakgrund av att det utifrån de omständigheter som nämnden anfört stod klart att pojkens beteende var att betrakta som socialt nedbrytande.

- ***Förvaltningsrätten i Jönköping, mål nr 81-16***

Socialnämnden ansökte om vård av en 14-årig pojke, med stöd av 1 §, 2 § och 3 § LVU. Nämnden anförde att pojken hade ett destruktivt och våldsbejakande beteende, präglad av brottslighet och extremistiska sympatier. Han umgicks i kriminella kretsar som var kända av polisen. Det fanns misstankar om att pojken utnyttjades av äldre personer i sitt umgänge för kriminella syften. Vidare uppger nämnden att han hade uttryckt sympati för våldsbejakande extremistiska grupper. De två senaste åren hade han varit misstänkt för flera allvarliga brott, bland annat bombhot och olaga intrång.

Förvaltningsrätten biföll nämndens ansökan och konstaterade att det förelåg brister i hemmet och att pojkens beteende var socialt nedbrytande.

- ***Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr 8747-16***

Socialnämnden ansökte om vård av en 16-åring, med stöd av 1 § och 3 § LVU. Pojkens far hade tagit kontakt med socialtjänsten av oro för att sonen kom och gick som han ville, använde cannabis, hade hög frånvaro i skolan och inte längre lyssnade på sin far. Pojkens skola hade anmält oro på grund av hans beteende och hans narkotikamissbruk samt uppgett att han var en elev med stor potential som hade börjat ha mycket hög frånvaro och som slutat bry sig om sin skolgång. Skolpersonalen hade även noterat att han tittat på propaganda för Islamiska Staten (IS). Från polisen fanns uppgifter om att han var misstänkt för narkotikabrott. Migrationsverket hade uppgett att pojken vistats i en lägenhet där det pågick rekrytering till terrorgruppen IS.

Förvaltningsrätten biföll socialnämndens ansökan. Utifrån de omständigheter som presenterats ansåg rätten att pojken hade både ett missbruk och ett destruktivt beteende som var att betrakta som socialt nedbrytande i den mening som avses i 3 § LVU.

- ***Förvaltningsrätten i Umeå, mål nr 2076-15***

Socialnämnden ansökte om vård av en 16-årig pojke, med stöd av 1 § och 3 § LVU. Pojken var placerad på ett HVB-hem. På hemmet hade han enligt nämndens utredning uppvisat sympatier för IS och våldsglorifiering av olika slag. Han hade haft en IS-flagga upphängd på sitt rum, uttalat sig positivt om jihad och spelat

musik med propaganda för jihad i HVB-hemmets matsal. Av nämndens utredning framgår också att pojken hade kraftiga humörsvängningar och bristande impuls-kontroll samt att han betett sig aggressivt och hotfullt mot personal och andra ungdomar. Därutöver hade han haft ett kontrollerande beteende mot sin syster.

Förvaltningsrätten biföll socialnämndens ansökan, eftersom pojkens agerande och förehavanden var att betrakta som socialt nedbrytande beteende.

Domar där rätten ej bedömt våldsbejakande extremistiskt beteende som socialt nedbrytande beteende

- ***Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr 3946-16***

Socialnämnden ansökte om vård av en 17-årig pojke, med stöd av 1 § och 3 § LVU. Personal på pojken skola och på det hem där han bodde beskrev ett destruktivt och våldsamt beteende samt extremistiska sympatier hos honom. Enligt nämndens utredning umgicks pojken med kriminellt agerande personer, och han hade uttryckt sympatier för Islamiska Staten (IS). Skolan hade uppmärksammat en kraftig, negativ förändring i hans beteende och psykiska mående. Från att ha varit en ambitiös elev med goda studieresultat hade han blivit en elev med kraftigt sänkt närvaro och försämrade resultat. Han var inblandad i två allvarliga bråk och konfrontationer. Vid den senare incidenten knivskars två personer, varav en allvarligt.

Förvaltningsrätten ansåg att pojken skulle beredas vård på grund av brottslig verksamhet enligt 3 § LVU. Det var dock inte visat att hans övriga beteende var att betrakta som socialt nedbrytande enligt 3 § LVU.

- ***Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr 6578-15***

Socialnämnden ansökte om vård av en 17-årig pojke, med stöd av 1 § och 3 § LVU. Enligt nämnden uppvisade pojken ett förändrat beteende som tydde på våldsbejakande radikaliserings. Han hade uttalat sympatier för IS, bytt umgänge, avskärmat sig från omgivningen, gått till skolan alltmer sällan och lämnat hemmet under långa perioder utan att berätta vad han gjort. Han hade knivhotat sin mor, sina systrar och en väninna.

Förvaltningsrätten fann att de omständigheter som nämnden presenterat inte gav tillräckligt stöd för att pojken genomgått en radikaliserings, och inte heller att hans beteende i övrigt var att betrakta som socialt nedbrytande i den mening som avses i 3 § LVU. Nämndens ansökan om vård avslogs.

- ***Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr 26821-15***

Socialnämnden ansökte om vård av en 16-årig pojke, med stöd av 1 § och 3 § LVU. Enligt nämndens utredning hade pojken uppvisat ett våldsbejakande beteende och sympatier för extremism på det HVB-hem där han bodde. Han hade hotat att döda personal på boendet, en medboende samt elever på skolan. En vecka efter mordhotet mot den medboende hade pojken också viftat med en vass kniv framför denne.

Förvaltningsrätten avslog nämndens ansökan om vård. De hot som pojken uttryckt kunde inte anses ge uttryck för ett socialt nedbrytande beteende. Inte heller de övriga omständigheter som nämnden anfört gällande hans beteende och

förehavanden var enligt domstolens mening uttryck för ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU.

Övriga beslut/domar

- ***Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr 9945-14***

Ett beslut om omplacering enligt 11 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) överklagades till förvaltningsrätten.

Skälet till att en 17-årig pojke hade omplacerats var att socialtjänsten fått in anonyma anmälningar om att pojken planerade att resa till Syrien för att strida för IS, samt att hans mor beställt ett pass. I samtal med socialtjänsten hade pojken bekräftat att dessa uppgifter var korrekta och att han hade sådana tankar och planer. Av socialnämndens vårdplan framgick att det övergripande målet med vården var att bryta pojkens destruktiva identitetsutveckling med religiös radikaliserings.

Förvaltningsrätten ansåg att det förelegat och fortfarande förelåg en risk för att pojken skulle komma att resa till Syrien för att strida med IS, och att det därmed fanns skäl att omplacera honom så som socialtjänsten gjort. Därför avslogs överklagandet.